

Johdanto

Tämän kirjan taustalla on ajatus ”millainen opettajien työyhteisö, sellainen koulu”. Kirjamme sai alkunsa, kun opettajat niin koulutuksissa, työnohjauksissa kuin vapaamuotoisemmissakin tilanteissa kertoivat meille tarinoita työyhteisöistään, niiden toimivuudesta ja haasteista sekä hankalista tilanteista. Nämä tilanteet vaikuttavat yksittäiseen opettajaan, opettajien työyhteisöön, oppilaisiin ja koko kouluun.

Opettajien ja koulun muiden aikuisten yhteishenki heijastuu oppilaisiin ja vaikuttaa heidän oppimiseensa ja kasvuunsa. Opettajien työyhteisön hyvä henki, heidän muodostamansa hyvät ja toimivat työ- ja toimintatavat sekä toimiva yhteistyö kertautuu oppilaiden kouluarjessa. Ja niin heijastuvat huonot välit ja heikot yhteisölliset rakenteetkin vähentäen mahdollisuuksia myönteisen yhteisöllisyyden kehittymiseen koko koulussa. Ja toisaalta opettajat huomaavat helposti, kuinka oppilaiden välien selvittelyt ja ristiriidat ilmenevät hyvinkin samankaltaisina työntekijöiden väleissä. Tätä kutsutaan paralleeli-ilmiöksi, ja ilmiö toteutuu molempiin suuntiin. Opettajien työyhteisön hyvinvointi tai pahoinvointi vaikuttaa paitsi oppilaisiin myös yhteistyöhön niin kotien kuin koulun yhteistyökumppanienkin kanssa.

Monesti samat asiat, jotka tuottavat työssä voimia ja onnistumisia, tuottavat myös toistuvaa epäonnistumista ja väsymistäkin. Opettajan työssä työhyvinvointia heikentäviä asioita ovat ongelmat opettajien keskinäisissä suhteissa, asioista puhuminen selän takana ja työyhteisössä olevat kuppikunnat; toisaalta monille opettajille yksi työssä jaksamisen perusta on mukava työyhteisö. Oppilaiden monenlaiset ongelmat ovat viime vuosina lisääntyneet, ja opettajat kokevat vaikeiden oppilaiden kanssa toimimisen uuvuttavaksi; toisaalta oppilaat ovat koko työssä jaksamisen perusta. Kol-

mantena raskaana asiana koetaan, että työviikot muodostuvat monenlaista kokouksista ja projekteista. Työn vaatimukset koetaan suurina, ja riittämättömyyden tunne vaanii opettajia alati. Toisaalta työn motivoiviin puoliin kuuluvat työn jatkuvat uudet haasteet ja mahdollisuus kehittyä ja kehittää itseä työssä. Opettajien työhyvinvointi näyttäytyy monisyisenä ilmiönä, joka ei ole ”joko tai” vaan pikemminkin ”toisaalta mutta toisaalta” -asia. Samaan työn elementtiin liittyy yhtä aikaa väsyminen ja innostus.

Kun tavoitteena on myönteisen koulu yhteisöllisyyden kehittäminen, on tärkeää, että rakenteita ja vuorovaikutusta kehitetään yhtä aikaa joka tasolla. Tästä syystä halusimme kirjoittaa ikään kuin jatko-osan edelliselle kirjallemme *Rakenna hyvä luokkahenki* (2011). Sen ydinajatuksena oli antaa välineitä hyvän ja turvallisen ilmapiirin rakentamiseen koululuokassa. Ei kuitenkaan riitä, että opettaja yrittää yksin luokassaan saada aikaa hyvää luokkahenkeä, jos samaan aikaan opettajayhteisön vuorovaikutus ei toimi, yhteiset toimintatavat puuttuvat ja opettajat karttavat yhteistoimintaa. Opettajat aikuisina ja ammattilaisina voivat tietoisesti tehdä yksin ja yhdessä töitä myönteisen paralleeli-ilmiön edistämiseksi. Jos sen annetaan tapahtua ilman tietoisia toimia, siirtyvät luokkien ilmiöt hallitsemattomammin opettajainhuoneeseen. Tämän kaltainen paralleeli voidaan välttää tietoisilla toimilla sekä työhyvinvointia ja koulukulttuuria rakentavilla teoilla.

Tämän kirjan tavoitteena on tukea toimivan ja turvallisen opettajien ja koulun muiden aikuisten työyhteisön rakentamista. Kyse ei ole pelkästä työhyvinvointikirjasta, vaan enemmänkin keskitytään työyhteisön rakentamiseen, työyhteisötaitoihin, työniloon, sosiaalisiin suhteisiin, yhteisten tavoitteiden löytämiseen, jaksamista edistäviin asioihin ja niitä heikentävien asioiden ennaltaehkäisemiseen tai ratkaisemiseen. Kirja antaa työkaluja yksittäiselle opettajalle ja yhdessä tehtävälle koulu yhteisön kehittämislle. Kirjan avulla voi muuttaa yksin tekemisen yhdessä tekemiseksi. Kirja antaa kehyyksen koulun pedagogiselle johtamiselle. Kirjassa on teoriaa, pohdintakysymyksiä ja harjoituksia, joilla voi yksin tai yhdessä etsiä ja löytää hyvän, toimivan ja turvallisen työyhteisön toimintatapoja sekä rakentaa omaa työhyvinvointia, hyvää koulukulttuuria ja koulun toimintaa.

Kirjan tavoitteena on antaa opettajalle voimia, arkipäivän toimintatapoja, uudenlaisia näkökulmia ja motivaatiota. Kirja tukee opettajaa työssään ja helpottaa arkea. Kirja rakentaa opettajan työstä kokonaisuutta ja liittää usein erillisiksi koettuja asioita toisiinsa. Kirjan mallit ja ideat ovat opettajalle ja opettajien työyhteisölle helposti käyttöön otettavia sellaisenaan tai sovellettuina. Kirjan teemoja kannattaa pohtia ja tehdä töitä niiden kanssa jo ennen kuin työyhteisö voi huonosti tai ollaan kriisissä. Kun työyhteisö toimii hyvin ja on turvallinen, se antaa toimintaedellytyksiä ja työkaluja myös vaikeiden tilanteiden ja muutosten kohtaamiseen ja käsittelyyn.

Viime kädessä kirjan tavoitteena on pyrkiä myönteiseen paralleeli-ilmiöön koulussa. Kun opettajien työyhteisöön saadaan syntymään hyviä ja toimivia työtapoja, heijastuvat ne oppilaisiin sekä heidän kasvuunsa ja oppimiseensa. Tällaisessa koulussa opettaja voi hyvin!